

2020 – 4

HOLLANDS Maandblad

Margriet de Koning Gans * Philip Huff

*** Vrouwkje Tuinman * Maaïke de Wolf ***

Moniek Tinnemans * Emma Crebolder

*** Renske van den Broek * Hedwig Selles ***

Sarah Andrea Desplenter * Rosan Hollak

Max Niematz * Anne van Amstel

*** Rutger H. Cornets de Groot ***

HOLLANDS Maandblad

INHOUD NO. 4 – 2020

eenenzestigste jaargang • nummer 869

april 2020

Opgericht in 1959 door K.L. Poll.

www.hollandsmaandblad.nl

Margriet de Koning Gans – Deze maand

Vrouwkeje Tuinman – Gedicht

Moniek Tinnemans – Beter neem je een hond

Philip Huff – Gedicht

Emma Crebolder – Omtrent het Kind

Maaïke de Wolf – Gedicht

Renske van den Broek – Op klaarlichte dag

Hedwig Selles – Gedichten

Rutger H. Cornets de Groot – Fuck is God

Sarah Andrea Desplenter – Pension Romeo

Rosan Hollak – Gedichten

Anne van Amstel – Hendrik

Max Niematz – Gedichten

Tekeningen Berry de Haas

Auteurs in dit nummer

Colofon

Deze maand

Margriet de Koning Gans

Amos Oz verzuchtte in 2018 aan het einde van een interview: ‘De grootste gemene deler van simplistisch rechts en naïef links, is dat de politiek en de media branches dreigen te worden van de amusementsindustrie. De problemen lijken lachertjes. De oplossingen sms’jes.’ Die ontwikkeling – geschetst in *Wat is een appel?* uit 2019 – beschouwde Oz als ‘een infantilisering van de mensheid’.

Oz bestempelt literatuur niet tot panacee tegen die kinderachtigheid. Eerder heeft hij gesteld dat literatuur alleen belang geniet in revolutionaire tijden. Dan hebben mensen behoefte aan schrijvers die hun gevoelens meeslepend verwoorden en die het volk kunnen bezielen. Na de revolutie is het niet meer belangrijk wat schrijvers zeggen, daarna verliest de literatuur haar glans. Wat overblijft is het ritueel – zoals de poppenkast van het Nederlandse Boekenbal – dat zich steeds minder kan beroepen op betekenis.

Terugkijkend op zijn leven constateert Amos Oz dat hij zich veelvuldig en intensief met de nationale politiek heeft bemoeid, vooral sinds de Eerste Intifada (1987-1993), maar dat zijn politieke geschriften noch romans ooit in enige mate de politieke koers van Israël hebben beïnvloed. Dat diverse premiers Oz hebben geraadpleegd over diens visie op de Palestijnse kwestie, heeft naar het idee van de schrijver ook geen enkel effect gesorteerd. Zijn teleurstelling is dan ook groot.

Ik denk dat Oz te veel politieke macht toeschreef aan de literatuur en vergat dat die niet het nationale beleid kan sturen, maar dat ze niettemin bestaansrecht en waarde geniet. Immers, Oz’s romans hebben hun weg gevonden over de hele wereld omdat hij de morele dilemma’s, die in Israël uitvergroot lijken, met grote verbeeldingskracht wist op te voeren als een toetssteen voor de standpunten van lezers.

Oz behoorde tot de Israëlische ‘duiven’, die vreedzame samenleving met de Palestijnen voorstaan. Vooralsnog hebben in Israël de ‘haviken’ het voor het zeggen. Dat betekent niet dat Oz’s vredelievende landgenoten voorgoed het onderspit hebben gedolven, maar dat ze *nolens volens* berusten in de verharding totdat iets de politici en kiezers tot een andere koers dwingt. (Tegelijkertijd: zoals het land onder premier Netanyahu er nu voor staat, is de kans groot dat die verstoktheid eerst verergert alvorens te verbeteren.) Is het mogelijk dat de literatuur een omslagpunt, waarop zo een langdurige koerswijziging volgt, bewerkstelligt? Uiteindelijk dacht Oz van niet. Literatuur kan echter meer dan louter lezers sterken in hun simplistische of naïeve overtuigingen, want romans als die van Oz kunnen mensen tot nieuwe – soms zelfs tegenovergestelde – inzichten brengen. Weliswaar is dat niet te vertalen naar politieke slagkracht, maar het is evengoed een waardevol resultaat.

Kolonialisme en onderdrukking staan haaks op respect en compassie. Maar het is als met yin en yang: elke tijd draagt de kiem in zich van het tegendeel. Literatuur kan die kiem zichtbaar maken en soms, misschien, laten groeien. ‘Literatuur’, heb ik op een buitengewoon duurzame tas van een Duitse boekhandel staan, ‘is het geheugen der mensheid’. Zo is literatuur ook een baken voor de hoop dat de mensheid niet aan haar eigen infantiliteit ten onder gaat.

lees het nieuwe nummer

Willem

Philip Huff

Maar, zoals Willem zei: we hebben
wel gelachen. Of niet soms? Hij citeerde
Jiskefet, niet Kavanagh; we keken ochtendenlang
in een donkere kamer naar Michiel Romeyn,
gezeten aan de bar van een shoarmatent, *sjalom*. Kelen stil en rauw
van nachtelijk geschreeuw en gelach, keken films en series
tot ze net als die nachten ons leven werden: 'I've seen things
you people wouldn't believe. Attack ships
on fire off the shoulder of Orion –'
'Tentamen gedaan!'
'En?'
'Geslaagd!'
(’s Middags, in de zon, voor het huis.)

Dit was de tijd
dat de helft van mijn verhalen begon met:
'Ik was met Willem', en Willem was met alcohol,
de verhalenmaker, de kantenwrijver, het scherpe
randje eraf. Hoewel: in dat eerste jaar plaatste
ik mijn schoen op een punt van het hek van
de Oude Kerk en het ijzer
drukte door de schoenzool mijn
voetbed in.

We rebelleerden
tegen het nieuwe gezag: burgerlijkheid.

Ontzag,

niet langer voor religie, maar
nog altijd wel voor succes
uiteraard ook weggelegd voor ons, later,

en dat vergoelijkte ook ons gedrag.

De lantarens op De Wallen waren

kaarsen achter glas. We waren

wit en Hollands en kwamen

ermee weg. Ik las. *De wetten*.

(’s Middags, in de zon, voor het huis.)

Ik schreef ook, een roman, verstuurde die

in vier enveloppen, vuistdik. Tegenwoordig

sturen ze mij zulke enveloppen, met het

verzoek het omslag van een citaat te voorzien.

‘Beetje week,’ zou Willem zeggen, de toon omhoog.

Over niet al te lang gaan al die manuscripten

naar andere adressen:

maar Kellendonks iepenbloesem

waait ook dan nog door de lucht.

De enige wet is de eerste: je bent wie je bent.

Het is zoals het is, wat niet is, is niet.

Buiten de kant-en-klaarkozijnen
ligt de jongste stad van Nederland. Tien jongens
staan naast een voordeur op een rij. 'Is het niet
vreemd dat we precies weten hoe hun leven
zal zijn?' zei Willem.

Maar de regels veranderen sneller dan gedacht.
'Hele dagen samen nietsdoen komt niet meer voor.'
En: 'Ze komen tegenwoordig zonder werkervaring
solliciteren en dan moet je ze de rest ook nog leren.'

Herinner je je de gesprekken in de tuin
toen Sjors nog leefde? Avondgeklets, nachtpraat:
grijze kooltjes die oranje gloeiden terwijl de lijnen van vliegtuigen
weer langzaam in de lila lucht te lezen waren – kruizen van verdriet.
Al die woorden voorgoed verdwenen,
niet alleen uit ons leven, maar ook uit de levens
van alle studenten die alles moeten lenen.

We reden met de auto naar het zuiden (of zei ik dat al?)
sjouwden oude, Franse stenen uit volgevallen kelders
ontaardden gewelven. Ik zoende Isabel voor
het eerst buiten de kroeg, haar mond tegelijkertijd
warm en nat als zand op het strand. Ik brandde van
verlangen, brandde een cd voor haar – o, de wetten!
die wel en niet veranderen: lp's, verzamelbandjes,
cd's, afspeellijsten – vol liedjes die ik selecteerde
als soundtrack voor onze wereld, schitterend en helder als
magnesium.

En nu lig ik hier, in dit bed, plastic slangen uit mijn lijf
wonden rauw als gehakt, longen van hout, en een
morfinepomp in mijn hand. En Willem, jij lacht.
(’s Middags, in de zon, voor het huis.)

Later zaten we aan een eenzame rivier in Zuid-Frankrijk,
jij zei: ‘Ik weet dat het ongeluk ons zal vinden,
ik weet het, omdat ik het gelezen heb, maar niet
omdat ik het voel.’ Je keek op. ‘Begrijp je wat ik bedoel?’

We waren student: we leerden handvatten voor het leven
maar, meenden we, het leven had geen vat op ons:
pas als je eruit bent, kun je zien hoe stompzinnig
die gedachte was. Het leven moest niet beginnen,

dat was het leven al, en jij roept het op
met al die bekende zinnen: we hebben wel
gelachen. Of niet soms? En ik begrijp, nee voel
wat jij bedoelt. Het verschil met de rivier

is dat er voor haar geen tijd is. Geen zinnen
die voor haar beschrijven hoe hoog die berg was,
hoe laag het dal, hoe snel en helder en genadeloos
de val.

*De openingszin van dit gedicht is geïnspireerd door de eerste zin van ‘Singing School’
van Seamus Heaney.*

lees het nieuwe nummer

In stukken verder

Maaike de Wolf

Achter grote ramen staat een kerkleider van bordkarton te wijzen naar de warmkleurige boekomslag van zijn bestseller.

Een aanstaande nacht

blauw licht waarin mijn benen wegvallen.

Kom, kom – gratis film, pizza, test.

Ze geven niets om labels en voorkeuren, zeggen ze, zo ruim en internationaal van gedachten deze kerkgangers in doodgewone truien, types die niet botsen.

Ze serveren een zacht vragenvuur, een quattro stagioni, lekkende artisjokkenharten uit blik.

Visionair blijk ik, gevoelig en continu in ontbinding.

Het leven is een puzzel in jouw ogen, zeggen ze, een spel!

Jij kunt niet zonder vuur, jij bént het vuur, zou je niet feller willen branden?

Beter worden, slimmer, heter?

Blijf dan.

*

Er is een nacht die bestaat uit drie mensen elk met een verrassend hart.

Eén van hen wil Nederlands van je leren.

Eén van hen wordt gearresteerd, haar volle tong nog in je mond.

Eén van hen draagt een gevaarlijk litteken, hij beschermt je tot aan de pinautomaat.

Eén van hen steelt je iPad, maar gooit 'm de volgende dag door je brievenbus.

Eén van hen ziet je billen voor mannenbillen aan.

*

Van mijn nieuwe vrienden ben ik de enige die vindt dat de gangbare
medicatie
naar karton ruikt en ik weiger alles wat ze me voorschrijven.
Ze wegen me en zeggen: zolang je maar weet hoe je hier weer uit
komt
en dan knik ik en volgt een gesprek over de gevaren van boter.
Ik waarschuw dat ik ook geen lever en olijven eet
verbeter op aanraden mijn vocabulaire
mijn jammerlijk gewicht
persoonlijke hygiëne, ik beloof
voortaan wattenstaafjes te gebruiken
op de juiste manier.

*

Misschien verzin ik één van die mannen, met littekens en al.
Hij rijdt een witte Prius en weet me feilloos op te sporen in de
nacht.
Ik wil hem best betalen om met me te slonen in een 24-uursclub.
We maken ruzie om een tientje.
Warm en hongerig komt hij later thuis met een tas vol leren
telefoonhoesjes.

*

Het is soms lastig kiezen:
een leugenaar te zijn
een waarheid te erkennen.

*

Een geloof dat onze voetjes verwarmde onder in een slaapzak.
Een net niet in je buik passende waarheid.

lees het nieuwe nummer

Op klaarlichte dag

Renske van den Broek

Het is half twee 's nachts. Mijn lakens ruiken muf. Ik heb wiskundebenen. Over een paar uur zie ik Bern. Op mijn vingers tel ik na wanneer ik hem voor het laatst gezien heb. Bijna vijf jaar geleden. Echt? Ik tel opnieuw. Ja, echt.

Het is twee uur. Toch even weggedommeld. Ik droomde dat Bern een voor een van alle familiefoto's werd gewist. Hijgend rende ik door een labyrint. Ik moet hem vinden, anders zal hij helemaal verdwijnen.

Kwart voor drie. Heb ik nog ergens schone lakens? Ik sta op om te zoeken. Geen lakens, wel een halfvolle fles cola zonder prik. In één teug drink ik hem leeg. Ik pak mijn fotoalbum uit de kast en sla het open. Bern is niet gewist, hij geeft mij de fles op een donkerbruine ribfluwelen jarezeventigbank, gestut door bruin-wit gestreepte kussens. 'Bernard en Vos, december 1976', staat in hanenpoten onder de foto. Toen waren we nog broer en zus. Terug naar bed. Zodra ik mijn ogen sluit, dwaal ik weer door het labyrint, ook al ben ik gewoon wakker. Mijn benen gaan sneller dan ik kan bijhouden. Alle straatjes lopen dood.

Vijf over vijf: ik geef het op en stap uit bed. Wind komt door het open raam mijn kamer binnen en doet mijn gordijnen bollen. Buiten schemert het. Klappertandend sta ik in een t-shirt en onderbroek voor mijn kast. Normaal volstaan een spijkerbroek en een truitje. Nu aarzel ik. Hoe kijk je naar jezelf door de ogen van iemand die je vijf jaar niet hebt gezien? Uiteindelijk kies ik een broek die net iets te klein is, maar die me wel goed staat. Volgens mijn moeder zie ik er volwassen uit in die broek. Volwassen is goed. Het laat zien dat ik de afgelopen vijf jaar niet heb stilgestaan. Dat ik alles op orde heb. Dat ik geen kind meer ben.

De wekkerradio springt aan: 'Goedemorgen, vroege vogels. Het is 11 augustus 1999. Om drie over elf zal de maan voor de zon schuiven en is

het twee minuten en drieëndertig seconden lang nacht op klaarlichte dag, tenminste, als u op de juiste plek bent. Meer nieuws over de zonsverdui...'

Ik geef zo'n harde hengst op de radio dat het voorkantje eraf vliegt. Stille suist in mijn oren. Van de afgelopen jaren ken ik alleen flarden, brokstukjes, een telefoongesprek, de tranen van onze moeder, het zwijgen van onze vader. Bern was onvindbaar totdat hij een paar dagen geleden opeens bij mama voor de deur stond. Gisteren belde hij: of ik meegang kijken naar de zonsverduistering. Dat moet toch iets betekenen. Voorzichtig laat ik de sleutel van Prins Hendrikstraat 21 in een envelop glijden. 'Voor Bern', schrijf ik erop. Het is een verrassing.

Hoe dichterbij het station ik kom, hoe langzamer ik ga fietsen. Op het laatst ga ik zo traag dat ik bijna omval. Was hij maar gewoon van de aardbodem verdwenen. Dat was tenminste duidelijk geweest. Pijnlijk, maar duidelijk. Zijn vrienden wisten dingen die ik niet wist. Zelfs mama wist meer. Bijvoorbeeld dat hij jarenlang in Nicaragua heeft gewoond. Hoorde ik gisteren voor het eerst. Alsof het over een verre neef ging. Hoe beland je in godsnaam in Nicaragua? Er zitten zo veel stappen tussen vertrekken uit Nederland en settelen in Nicaragua. Ik snak naar antwoorden, maar neem me voor om nergens naar te vragen.

De klok op het spauwlelijke gebouw staat op vijf over zes. Ik sta te dralen voor de ingang. Straks komt hij niet opdagen en sta ik daar voor janlul. Onzin, spreek ik mezelf toe, zoals mijn moeder me zou berispen. Het helpt. Ik loop naar binnen.

Hij is er. Zie je wel. Met grote passen loopt hij heen en weer over het perron. Zoekend, onrustig, zo ken ik hem. Hij ziet er een stuk ouder uit dan negenentwintig jaar. Zijn haar is pluizig en dun. Of hij al die dingen nog steeds doet, weet ik niet en ik ga er ook niet naar vragen. Hij raapt iets op van de grond, ruikt eraan en steekt het in zijn zak. Dan ziet hij me. Zijn gezicht breekt open. Met gespreide armen loopt hij op me af en omhelst me. 'Vos, godverdomme, kijk nou naar jezelf!' schreeuwt hij.

Mijn kus belandt in de lucht in plaats van op zijn wang. Mijn hoofd suist. Waarom ben ik hier zo slecht in? Hij draagt een oud ski-jack van mama: lila met reflecterende strepen.

‘Cafeïneshot?’ Hij haalt een thermoskan uit zijn rugzak die ik herken van kampeervakanties, van thee met melk en suiker aan picknicktafels op parkeerplaatsen naast benzinestations, van vlak voor de scheiding.

Zonder mijn antwoord af te wachten duwt hij twee plastic bekertjes in mijn handen en schenkt ze vol tot aan de rand. Als de intercity binnenrijdt, grist hij er een uit mijn hand en draaft mee tot de trein sissend tot stilstand komt. Ongeduldig ramt hij op de knop tot de deuren opengaan. Koffie klotst over zijn arm.

Op een paar mannen in pak na is de coupé leeg. Bern gaat recht tegenover me zitten, vuisten gebald onder zijn kin, ellebogen op zijn knieën, en staart me vervolgens schaamteloos aan. Ik wil zo veel zeggen dat mijn brein kortsluiting maakt.

‘Wanneer is dit in godsnaam gebeurd, Vos?’

Het lijkt wel een sollicitatie. Ik haal mijn schouders op. ‘Mensen worden ouder.’ Kijk in de spiegel, wil ik eraan toevoegen.

‘Ik ben verdomme toch geen eeuw weggeweest?!’

‘Papa’s bruiloft is vijf jaar geleden.’

‘Ach natuurlijk, hoe kon ik het vergeten.’ Plechtig kijkt hij in de verte. ‘De gedenkwaardige dag waarop onze verwekker ten overstaan van alle bruiloftsgasten zijn zoon met het taartmes de zaal uit joeg.’

Ik wil het overal over hebben, behalve over onze vader.

‘Hoe heette die vrouw ook alweer, Charlotte?’ vraagt hij.

‘Nee, zo heette die daarvoor. Deze heette Chantal.’

‘Serieus? Charlotte en Chantal.’ Hij barst in lachen uit.

‘Maar ze zijn alweer gescheiden.’

‘Ouwe geilneef, met z’n harem. Hebben wij elkaar daarna echt niet meer gezien?’

‘Je hebt me nog één keer gebeld. Collect call, weet je nog?’

Hij knijpt zijn ogen tot spleetjes.

In gebroken Engels vroeg een vrouwenstem of ik het gesprek aannam. Ze zei niet wie er belde, maar het kon maar één iemand zijn. Zodra de verbinding tot stand kwam, vroeg ik waar hij vandaan belde. In plaats van te antwoorden, begon hij te ratelen over loslopende boerderijdieren die opstoppingen veroorzaakten op onverharde wegen terwijl mensen in volgestouwde bussen geduldig zaten te wachten. Zijn stem klonk ver weg.

‘Er staat me vaag iets van bij.’

‘Je vertelde dat de buschauffeur iedere dag een stukje afweek van de route om langs zijn huis te kunnen rijden, want dan kon hij zijn vrouw kussen in de deuropening, en de vrouw zwaaide dan naar de mensen in de bus en de mensen in de bus zwaaiden terug en je zei dat dát de essentie was van een gelukkig leven.’

‘Zei ik dat echt?’

‘Precies met die woorden.’

Met een zucht laat hij zich naar achteren zakken en hij staart uit het raam.

‘Waar was je?’

‘De mooiste plek op aarde. Isla de Ometepe.’

Ik herhaal het fluisterend, als een mantra.

Hij glimlacht. ‘Het is precies zoals het klinkt. Maar genoeg over het verleden.’ Opgewekt knakt hij zijn vingers en haalt twee kartonnen eclipsbrilletjes uit een binnenzak: een rode en een groene. ‘Uw reisleader heeft aan alles gedacht!’

Ik kies rood. De lucht is zo grijs dat ik me niet kan voorstellen dat de zon zich vandaag nog laat zien. Bern haalt een verkreukeld A4'tje uit een binnenzak, vouwt het open en schraapt zijn keel. ‘Zoals het reisschema dicteert brengt een intercity van Nederlandse makelij telgen van de familie Van Zetten van het wanstaltelijke Eindhoven naar Antwerpen Centraal. Dit alles zal plaatsvinden op het onmenselijke tijdstip van veertien over zes des morgens, waarna hun reis om zeventien over acht zal worden vervolgd door een Belgisch boemeltje naar het einde van

de wereld, alwaar zij om drieëntwintig voor tien zullen arriveren, exact veertig minuten voor aanvang van het kosmische spektakel. Als we de Belgische spoorwegen moeten geloven tenminste, wat geen verstandig mens doet, natuurlijk – vandaar de ingebouwde marge.’ Hij grijnst. Links en rechts in zijn gebit zitten zwarte gaten. Zeker vier tanden ontbreken.

In mijn zak voel ik de sleutel door de envelop heen. ‘Waar slaap je eigenlijk?’

‘Bij de vrouw die me negenentwintig jaar geleden de wereld in slingerde.’

Dat wist ik allang natuurlijk. ‘Is dat niet irritant?’

‘Irritant? Ze is zo verheugd dat ze haar verloren zoon terug heeft dat ze niets anders doet dan me de godganse dag vetmesten.’

Typisch mama. Praten over wezenlijke zaken kan ze niet, dus wast ze ongevraagd je kleren of mest ze je bestekla uit. Haar onbeholpen uiting van liefde.

‘Wil je niet liever iets voor jezelf?’

Triomfantelijk haalt hij een aluminiumfolie pakketje tevoorschijn. ‘Ze stond om kwart over vijf boterhammen te smeren in haar ochtendjas.’

Nu lacht hij om dat lunchpakket, volgende week komt haar bemoeienis hem de neus uit.

Bern buigt zich naar me toe en legt zijn handen op mijn knieën. Ze zijn groot en warm. ‘Als kind was jij al gek op alles wat met de ruimte te maken had, toch?’

Een gesprek met mijn broer is als een achtbaan in het donker, je weet nooit welke kant hij op gaat of wanneer je opeens aan een looping begint.

‘Kijk maar niet zo verbaasd, er is heus wel iets blijven hangen in die grijze massa. Jij was altijd aan het klooiën met die telescoop. Als het aan mij lag hielden we dat ding dag en nacht op het badkamerraam van de buurvrouw gericht, maar jij moest zo nodig op zoek naar de manen

van Jupiter.’ Hij glimlacht zoals mama nog steeds glimlacht als ze over hem praat, ook al heeft hij haar van de ene op de andere dag in de steek gelaten.

‘Daarom dacht ik dat die zonsverduistering wel wat voor jou zou zijn. Heb ik gelijk of niet?’

Sinds ik op de toneelschool zit, ben ik een weekdier geworden, om de haverklap moet ik janken. Natuurlijk heb ik hem gemist, maar nu zijn we weer samen. Geen reden om te grienen. Geconcentreerd bestudeer ik de snelweg die langs het spoor loopt. Alles staat vast. Uit alle macht slik ik mijn tranen weg. ‘Je hebt gelijk,’ zeg ik.

‘Bingo, ik mag door voor de kleurentelevisie!’ roept Bern.

‘Vergeet de citruspers niet.’

‘Nog mooier, een citruspers! Dames en heren, het kan niet op vandaag! Trouwens, na de zonsverduistering ga ik meteen door. Vrienden van me hebben een pandje gekraakt in Brussel, maar zeg dat maar niet tegen mama.’

Dat was het dan. Die hele zonsverduistering was een preventief goedmakertje.

‘I’ll be back,’ zegt hij met een Arnold Schwarzeneggerachtige stem.

‘Na vijf jaar zeker pas weer.’

Hij legt zijn hand op zijn hart en recht zijn rug. ‘Bij deze beloof ik plechtig dat ik iedere vijf jaar naar huis kom om mijn lustrum te vieren.’

Woest veeg ik mijn tranen weg.

‘Niet zo sip, zusje.’

‘Ik heb een kamer voor je. Hij is niet groot, maar je kunt er zo in.’ Het is eruit voor ik er erg in heb. Hij kijkt me aan, hand nog steeds op zijn hart. Druppels trekken lange banen over het raam.

‘Wat denk je ervan? Woon je wel weer in een studentenhuis, maar het is beter dan niks.’

‘Ik heb nog helemaal niet gevraagd hoe het eigenlijk met je is. Gaat het wel goed met je?’

‘Hoor je überhaupt wel wat ik zeg?’

Hij probeert mijn handen te pakken, maar ik sla mijn armen over elkaar. ‘Het gaat goed, Bernard. Prima zelfs. Kon niet beter. Komend jaar studeer ik af.’

‘Kunstacademie toch?’

‘Theater.’

‘Natuurlijk. Theaterrrrrr! En... word je daar gelukkig van?’ Hij houdt een denkbeeldige microfoon voor mijn mond.

‘Het is wat ik altijd wilde.’ Met een klap schuif ik het raam boven onze vierzitter dicht.

‘You’re dodging the bullet!’ brult hij door de coupé. Sommige mannen kijken op van hun krant.

‘Rot op met je spelletjes.’

‘Ben je echt gelukkig?’ Nog steeds die denkbeeldige microfoon in mijn gezicht.

Ik duw zijn hand weg. ‘Flikker op.’

‘Wat nou? Mag ik geen interesse meer tonen?’

‘Ik kan de huur voorschieten tot je werk hebt gevonden. Papa maakt iedere maand een paar honderd gulden naar me over.’

‘Papa?’ Hij lacht kort en hard. ‘Ik hoef geen geld van die klootzak.’

‘Dat hoeft hij toch niet te weten.’

‘Dan nog. Heb je trouwens iets te blowen bij je?’

‘Jezus, dan vragen we mama.’

‘Niks te blowen?’

‘Nee.’

‘Iets anders te roken?’

‘In de Pink kunnen ze altijd wel mensen gebruiken. We draaien overuren momenteel.’

‘Die coffeeshop bedoel je?’ Hij lacht. ‘Niks voor mij. Ik consumeer liever.’

‘Alsjeblieft, denk erover na.’

Hij steekt beide handen in de lucht en zucht diep. ‘Ik denk erover na, drammertje.’

‘Beloofd?’

‘Beloofd.’

Uit zijn binnenzak haalt hij een stompje van een joint tevoorschijn en steekt ’m op. ‘Hijs?’ Een dikke wietlucht verspreidt zich door de coupé. Achter me wordt gekucht. Ik kijk om me heen. Bern staat op, kijkt de coupé rond en spreidt zijn armen. ‘Goedemorgen, lieve medereizigers, wij – dat wil zeggen: ik en mijn zusje, mijn zusje en ik – wij roken een joint.’

Verontruste blikken van boven kranten.

‘Ja, beste mensen, u hoort het goed: wij roken een pretsigaret, een hoerentoeter, een sticky.’

Ik trek hem voorzichtig aan zijn jas. ‘Laat die joint nou, Bern.’

‘Waarom? We zitten nota bene in een rookcoupé.’ Met een zucht ploft hij terug in de bank. Hij glimlacht de gaten in zijn gebit bloot en houdt de joint voor m’n neus. Voor de vorm neem ik een hijs. Het is opgehouden met regenen, maar de lucht is zo grijs dat het moeilijk te geloven is dat ergens achter de wolken de zon staat. Op de snelweg staat het nog steeds vast.

Op Antwerpen Centraal hebben we zeventien minuten overstaptijd. Bern wil per se sigaretten kopen en naar de wc. Het is een ingewikkeld station met meerdere niveaus. Voor de sigaretten moeten we naar de Delhaize. Die is boven. De wc heeft prioriteit en die is juist beneden. Om binnen te komen moet je twee kwartjes betalen, maar we hebben geen van beiden cash en de toiletjuffrouw bewaakt het poortje alsof haar leven ervan afhangt. Bern geeft mij opdracht te gaan pinnen en sigaretten te kopen, twee pakjes Benson & Hedges, het geld krijg ik straks terug. Hij maant me op te schieten en loopt zelf met grote passen de andere kant op.

De stationshal ziet eruit als de binnenkant van een kathedraal, compleet met glas-in-loodramen en trappen waarvan de treden zijn ingesleten door duizenden voeten. Het opgejaagde getik van hakken klinkt

hol op de zwart-witte tegelvloer. Het waait binnen en nergens is een pinautomaat te bekennen. Bern haat wachten bijna evenveel als zijn zin niet krijgen, dan kan hij zomaar ontploffen. Wat dat betreft lijkt hij op onze vader. Al ben ik de laatste die hem dat ooit zou vertellen.

Als ik een paar minuten later de hal binnen kom rennen met het geld, staat hij diep weggedoken in die afstotelijke jas van mama tegen een kolossale trap met ornamenten geleund. ‘Waar bleef je nou?’ Voorovergebogen blijf ik staan uithijgen, wapperend met twee briefjes van vijftig. ‘Gelukt, alleen de sigaretten nog!’

Hij grijpt mijn arm en sleurt me mee door de lange gangen van het station. Of ik er drie pakjes van kan maken, vraagt hij op een toon die geen weigering duldt. Sigaretten zijn hier een stuk goedkoper, dus het is een win-winsituatie. Nog in de deur van de supermarkt trekt hij het plastic van het pakje, steekt een peuk op en neemt een paar diepe hijsen. Met het wisselgeld kan hij eindelijk naar de wc. Onze trein vertrekt over acht minuten. Zeven minuten later komt hij het toilet uit, de eclipsbril op het puntje van zijn neus, natte haren strak naar achteren. Hij buigt sierlijk als een ballerina en werpt voorbijgangers kushandjes toe.

Ik probeer hem mee te trekken. ‘Als we opschieten halen we het nog.’

‘Hohohohoho.’ Hij slaat een arm om me heen. ‘Nooit rennen voor het openbaar vervoer. Zeker niet voor de Belgische spoorwegen. Heeft niemand je dat ooit geleerd?’

Vlak voor onze neus rijdt het boemeltje weg. ‘We pakken gewoon de volgende, zusje. Die zonsverduistering halen we, dat beloof ik.’

De stationnetjes worden kleiner, rechttoe rechtaan weilanden maken plaats voor glooiende heuvels en de hoeveelheid telefoonpalen langs het spoor vertelt: we zijn in het buitenland. Mijn zenuwen maken plaats voor een vakantiegevoel.

Bern kan nog steeds niet stilzitten. Hij plukt aan de bekleding van de bank, aan mijn knie, aan zijn eigen knie, aan de sticker van de Bel-

gische spoorwegen op het raam. Het is duidelijk dat hij al die dingen dus inderdaad nog doet. Van nature praat hij al snel, maar nu is de spraakwaterval nauwelijks meer bij te houden. Bij ieder station worden de nieuwkomers direct voorzien van een achtergrondverhaal: ‘Johan Vanfleteren, tweeënveertig jaar, na vier mislukte huwelijken sinds drie maanden weer single, insomnia, onlangs lag hij vijf nachten achter elkaar wakker, pas toen een leger van tuinkabouters door zijn slaapkamer marcheerde durfde hij de dokter te vragen om een slaapmiddel.’

Een gezette vrouw en drie even gezette kinderen wurmen zich de coupé in. ‘Julie Vlemincx, eenenvijftig jaar, getrouwd met basisschool-liefde Bert, vijf bloedjes van kinderen, waarvan twee vlak na hun geboorte overleden. Julie heeft last van chronisch eczeem en muzikale hallucinaties: een kort fragment uit de prelude in C-mineur van Johan Sebastiaan Bach achtervolgt haar al meer dan tweeëntwintig jaar. Naar eigen zeggen komt ze al aan wanneer ze alleen maar naar eten kijkt. Of het ruikt.’

De kinderen van Julie dragen eclipsbrillen. Hun opgewonden gekwetter werkt aanstekelijk. We staan op en drukken onze neuzen tegen het raam om naar buiten te turen. Flarden wolk maken zich als strengen suikerspin los en verdwijnen in het niets. De zon komt tevoorschijn, net lang genoeg om te zien dat de maan haar al zeker voor de helft bedekt. Opwinding gonst door de coupé. Bern springt op en neer als een kind. Opeens trekt hij me tegen zich aan en houdt me zo stevig vast dat het pijn doet. Zijn gezicht is vlak bij het mijne, zweetdruppels parelen op zijn voorhoofd. Verkrampt sluit ik mijn ogen terwijl hij in mijn oor fluistert: ‘Vos, tweeëntwintig jaar, licht ontvlambaar materiaal. Studeert aan de toneelacademie, werkt in de coffeeshop. Twijfelbaar. Is ze wel goed genoeg voor die school? Zal iemand op een dag dwars door haar heen kijken, haar ontmaskeren? En de hamvraag: moet ze die broer van haar niet uit haar leven snijden?’ In één adem gaat hij verder: ‘Bernard: negenentwintig jaar, mislukkeling. Is overal voor weggelopen en heeft zichzelf wijsgemaakt dat als hij naar het andere eind van de wereld

zou vluchten, alles zich alsnog vanzelf zou oplossen... Sorry sorry sorry,' mompelt hij met zijn neus in mijn hals.

Als ik mijn ogen open, staart de halve coupé naar ons. Het boemel-tje schudt plotseling heftig heen en weer en we vallen bij de overbuurvrouw op schoot. Ze foetert ons uit in rap Frans. We schieten in de lach, wat haar alleen maar bozer maakt, maar we kunnen niet meer stoppen en gieren het uit als twee gedrogeerde pubers. Bern veegt zijn wangen droog met de mouwen van mama's jas. 'Zo terug.' Hij knijpt even in mijn been en glipt de coupé uit.

Met veel gepiep remt de trein. Het is bijna kwart voor elf, volgens het reisschema zouden we er moeten zijn, maar de trein is tot stilstand gekomen tussen de graanvelden. Een conducteur met walrussnor treedt de coupé binnen. Wat een waardeloze timing. Mijn hand gaat naar mijn kontzak. Leeg. Onmogelijk. Systematisch zoek ik mijn zakken af: alleen de envelop met de sleutel van Prins Hendrikstraat 21, verder niets. Ik kijk in mijn rugzak en onder de bank, wat nog een hele onderneming is aangezien de Franssprekende overbuurvrouw van geen wijken weet. Met een rood hoofd zoek ik in de prullenbak onder het tafeltje. Mandarijnenschillen en lege koffiebekertjes en geen portemonnee. Waar is Bern, verdomme? De trein is kort: drie wagons, geen wc. Alle coupés zijn overvol. Ik wurm me door het gangpad. Vier minuten voor elf, zeven minuten voor de complete verduistering. Buiten is het nog steeds licht. Ik worstel me naar het laatste balkon. Daar staat een deur open. Ik wil de trein uit, maar de walrus blokkeert de weg. Een stem over de intercom. *Frein d'urgence* betekent 'noodrem', toch?

Niemand mag de trein meer in of uit. Met een sissend geluid sluit de balkondeur. Ik sta met mijn neus tegen het raam van de deur geperst. De zon heeft de bewolking van zich afgeschud. Ellebogen van vreemden porren in mijn zij. Door mijn eclipsbril zie ik een stralend sikkeltje in een zee van blauw. Nog vier minuten. Het licht verandert, alsof vlak voor een groot onweer de laatste zonnestralen zich door een dikke laag bewolking heen dringen. Alles krijgt een gouden gloed. In de verte rent

een klein figuurtje, het graan haast tot aan zijn middel. Zonlicht weerkaatst op de reflecterende strepen van mama's ski-jack. Waar rent hij naartoe? Er is hier niets. Mijn ogen doen hun best om het steeds kleiner wordende poppetje niet uit het oog te verliezen. Als hij eindelijk over de heuvel verdwijnt, is het alsof hij nooit hier is geweest. Dan wordt alles stil. Nog een minuut. Ineens wordt in een paar seconden doorgespoeld naar de nacht. Een zwerm van duizenden zwaluwen maakt figuren tegen de steeds donker wordende hemel. Ze duikelen en buitelen over elkaar heen zonder een enkele keer te botsen.

lees het nieuwe nummer

Hendrik

Anne van Amstel

‘Suster, mag ik een fikkie?’ Vanaf dag één werd ik door alle patiënten van De Kattenburg ‘zuster’ genoemd, hoewel ik geen verpleegkundige was. Na het behalen van mijn propedeuse psychologie had ik via Randstad een baantje gekregen als oproepkracht in de chronische psychiatrie.

Op mijn eerste werkdag klampte Johnny me wel twintig keer aan. Het bestuur had afgekondigd dat hij niet meer over vuur mocht beschikken, omdat hij te vaak brandjes had gesticht. Johnny vulde de dagen met porno kijken. Niemand kon hem aan het verstand brengen dat het dan beter is om je kamerdeur te sluiten. Luid gekreun galmde door de gangen, maar alleen ik keek daarvan die eerste dagen nog op.

Everest, een boomlange voormalig profbokser, smeedt zonder aanleiding een sigarendoos naar mijn hoofd. Toen ik daarop de geknakte sigaren innam, schold hij me de rest van de dag uit voor ‘kuthoer’. Ik kreeg te horen dat Everest ’s ochtends door minstens twee begeleiders moest worden gewekt, omdat hij al *punches* uitdelende wakker werd.

De Slowaakse Izolda liet me al snel weten dat ze me schaarde onder de ‘negenennegentig procent van de Nederlanders die achterlijk en debiel zijn’. In Slowakije waren de mensen veel beter gekleed, meer verzorgd en vooral veel rijker dan de inwoners van dit tochtol, dat beter onder de zeespiegel had kunnen blijven. De enige Nederlanders die ze kon pruimen waren inwoners van Wassenaar. In de kamer naast Izolda woonde Ellen, die met vertrokken gezicht huilend en roepend op haar stoel met neplederen bekleding bleef zitten, terwijl haar rok donkerder kleurde. ‘Zuster, zuster, ik plas weer in mijn broek!’

De kleine Astrid kon zelf geen sjekkie draaien. Daarvoor trilden haar handen te hevig. Ze werd witheet toen mijn poging tot een sjekkie

bij het overhandigen uit elkaar viel. Zo leerde ik dat maar één kant van het vloeitje een plakstrip heeft. Ik kende vloeipapier alleen van de muziekles op de lagere school, herinnerde me het gevoel van tintelende lippen als je zo'n papiertje over een kam legt en dan blaast met naar binnen getrokken onderlip. Door dat trucje aan Astrid voor te doen, kweekte ik weer wat goodwill en genoot ik de eer haar plastic kerstboompje met knipperende, gekleurde lichtjes te mogen aanschouwen. Daarmee stond ze in contact met een scala aan buitenaardse mogelijkheden. Astrid liet me ook een foto zien van haar zoon Roy, een knappe jongen van mijn leeftijd. Met tranen in haar ogen vertelde ze dat Roy zich zo voor haar schaamde dat hij elk contact afwees.

En dan Hendrik. Tijdens onze eerste kennismaking staarde hij me met zijn gitzwarte ogen secondelang aan, en zei toen fronzend: "Zuster, denk maar niet dat ik me aan u ga hechten. U bent het zoveelste gezicht." Hendrik had groot gelijk. Ook ik hechtte me aan niemand. Behalve dan á la minute aan Hendrik. Die man is onder mijn huid gekropen.

Elke morgen kamde ik Hendriks haar, elke morgen bleek hij nog steeds twee halsstarrige kruinen te bezitten, en elke morgen vroeg ik me af of hersenkronkels kunnen doorwerken in haarwortels. Onevenredig veel patiënten in De Kattenburg hadden weerbarstig haar, ongeacht het merk shampoo of de grondigheid van het kammen. Elke dag verlieten Hendrik en ik om zeven uur de inrichting. We groetten 's ochtends de dingen. Als dingen niets terugzeiden, was dat niet zo kwalijk. En meestal hadden ze Hendrik wel iets te melden. Het was verrassend wat lantaarnpalen, verkeersborden of vuilnisbakken te berde konden brengen. Zo liet de afgebladderde lantaarnpaal op de hoek van de Panamakade en de Tenderstraat weten wel een nieuw likje verf te kunnen gebruiken, verzuurd als hij was door de hondenpis die dagelijks over zijn voet klaterde. En dat de stoepranden aan beide zijden van de Seinwachterstraat verliefd op elkaar waren, kon iedereen met ogen in zijn kop toch zien? Hendrik wees van de stoeprand onder onze voeten naar die aan de overkant van de straat. 'Hij hiér zou zich wel tegen háár

dáár aan willen drukken, maar daar is een aardbeving voor nodig. En we zijn zo ver verwijderd van een breuklijn. We kunnen slechts hopen op een goddelijke ingreep.'

Elke dag van de week legden Hendrik en ik dezelfde wandelroute af; Hendrik hechtte aan regelmaat. Op dinsdagochtend liepen we langs winkelcentrum Brazilië. Alle winkeletalages waren al vroeg in de ochtend helverlicht, hoewel het nog zeker een uur zou duren voordat de winkels opengingen. Hendrik kon zich daar erg druk over maken. Met veel moeite had hij Al Gore's *Ongemakkelijke waarheid, bewerkt voor een nieuwe generatie* gespeld, gevonden in de rookkamer. Wat konden de patiënten van De Kattenburg doen tegen klimaatopwarming? Ze gingen niet eens stemmen. Hendrik beschouwde Al Gore als 'de laatste profeet' en de door hem beschreven klimaatveranderingen als 'onderdeel van de eindtijd', die de mens over de aarde had afgeroepen. Hendrik haalde me over een brief over de nachtverlichting te schrijven aan het stadsdeel. Lokaal beginnen, dan maar.

's Middags, om precies twee uur, fixeerde ik Hendrik in de isoleer. Alleen in die gebroken witte omgeving voelde hij zich veilig genoeg om te slapen. Wanneer ik hem vastlegde, draaide hij steevast het verhaal af van de zeven door hem vernielde televisies. Steeds weer had hij zich tot aanschaf laten verleiden, waarbij hij vergat dat de tv een instrument is van Satan. Helaas bood het zeven keer intrappen van het beeldscherm geen oplossing; ook vernielzucht plaveit de brede weg naar de hel. 'Zuster, het is zo moeilijk om zonder zonden te zijn...'

'Sluit je ogen nu maar, Hendrik.'

De slaap verklapte wie hij had kunnen zijn. Dan openbaarde zich een zorgeloos gezicht met ontspannen mondhoeken en oogleden, een voorhoofd waarin niet langer onuitwisbare zorgen stonden geëst. Keer op keer moest ik me ertoe zetten hem al na een uur wakker te maken. Maar het moest, anders deed hij 's nachts geen oog dicht en hield hij de andere bewoners uit hun slaap. Mijn hand op zijn schouder werkte als een druk op de knop: 'Zeven televisies, zuster, zeven heb ik er vernield!'

Het getal van de volheid bracht Hendrik geen geluk. Het brandde achter zijn oogleden als het merkteken van Het Beest.

Hendriks middagslaapje had flink wat voeten in de aarde, gezien de vele regeltjes die moesten worden gevolgd voordat ik de deur van de isoleercel kon dichttrekken. Dagelijks vinkte ik het verplichte formuliertje af. Ik had leren schoenen met klittenband voor Hendrik gekocht, zodat we niet iedere keer de veters uit zijn schoenen hoefden te peuteren. Zelf haalde hij zijn riem uit zijn broek. Als ik hem na een uur weer kwam ophalen, drapeerde ik die riem soms over mijn arm. ‘Alles naar wens, mesjeu? Had u nog iets willen bestellen?’ Een grapje verkleinde de kans dat hij bleef hangen in de groef van voor het middagdutje.

Kijk, daar lopen Hendrik en ik weer door de stille straten. In mijn hoofd kan ik het gebeurde als een filmpje naar believen voor- en achteruitspoelen, maar onmogelijk kan ik het terugdraaien. We hebben nog maar weinig reactie kunnen ontlokken aan de nieuwe en bekende dingen op ons pad. De lantaarnpaal zwijgt, het kromme fietswiel aan de lantaarnpaal zwijgt, de bemoste tennisbal daar onder die struik zwijgt, het halflege blikje cola in de goot zwijgt, zelfs als we het een trapje geven en het iets van zijn donkere inhoud verliest. Dan komt stadsbus 41 in volle vaart de hoek om rijden, de zijspiegels naar beneden gebogen als voelsprietten. Ik spring opzij, Hendrik kijkt opgetogen op. ‘Dag bus!’

‘Dag Hendrik, hier heb je een kus, speciaal voor jou, een verpletterende pakkerd!’

Mij mochten ze platspuiten. En toen ze dat nalieten, bezorgde ik mezelf een dergelijk effect met strippen diazepam die ik jatte uit de voorraadkamer. Hele dagen kon ik zo kwijtspelen.

Ineens was het al tijd voor de begrafenis. Een busje bracht ons vanaf De Kattenburg naar de begraafplaats. Ik had een lege aula verwacht, omdat Hendrik zolang ik hem kende nooit bezoek had gekregen – nog geen verveelde achterneef. Hendrik was op zijn negentwintigste voor-

goed opgenomen, op zijn achtenvijftigste gespeend van familie en vrienden gestorven. Ik stond dan ook versteld toen ik een zaal aantrof met wel dertig man. Een van hen leek als twee druppels water op Hendrik, als je diens weerbarstige haar wegdacht en het verving voor een keurig kapsel. Ik nam me voor een omtrekkende beweging te maken om te kunnen tellen hoeveel kruinen hij bezat. De ceremonie zou pas over een kwartier beginnen; links en rechts sprak ik de aanwezigen aan. Mijn boodschap was telkens dezelfde. ‘En u, waar was u de afgelopen negen-entwintig jaar?’

Twee van mijn collega’s kregen er genoeg van te worden aangesproken op mijn gedrag. Ze verzochten me om de mensen met rust te laten of anders de aula te verlaten. Dat liet ik me geen twee keer zeggen. ‘En dan Hendrik achterlaten bij dit stelletje huichelaars? Ik dacht het niet. Met uw welnemen!’

Moeiteloos werd ik door kleerkast-collega Darryl van de grond getild, over zijn schouder gelegd en uit de aula gedragen. Toen de kraaien Hendriks kist aan geknoopte touwen in de aarde lieten zakken, lag ik in elkaar gekruld op de achterbank van het busje. Op de voorbank een kettingrokende Darryl. ‘Aansluitend vindt om twee uur de teraardebestelling plaats.’ Het tijdstip van Hendriks gebruikelijke middagslaapje. Ik zag zijn gezicht voor me, zijn zorgen voorbij, de groeven verzacht, en als een mantra herhaalde zich in mij: ‘Nu hoef ik hem nooit meer wakker te maken.’

lees het nieuwe nummer

Auteurs in dit nummer

ANNE VAN AMSTEL (1974) – Anglist, GZ-psycholoog en dichter. Won de Hollands Maandblad Schrijversbeurs 2015 (*poëzie*). In 2016 verscheen haar derde bundel *Geef me nu ik wil* (Nieuw Amsterdam).

RENSKE VAN DEN BROEK (1976) – Theatermaker en schrijver. Haar voorstellingen waren te zien op Oerol en Festival Boulevard. Studeert aan de schrijversvakschool. Publiceerde in *Hollands Maandblad* en *Das Magazin*. Won in 2018 de Hollands Maandblad Aanmoedigingsbeurs (*proza*).

RUTGER H. CORNETS DE GROOT (1963) – Auteur, vertaler. Publiceerde het volledige werk van zijn vader R.A. (Rudy) Cornets de Groot op cornetsdegroot.com, alwaar ook een 'blogbiografie'. Werkt momenteel aan *De droom in de donkerste coupé*, beschouwingen over fatische poëzie en kunst.

EMMA CREBOLDER (1942) – Afrikaniste. Publiceerde o.m. de poëziebundels *Vergeten* (2010), *Vallen* (2012), *Verzoenen* (2014) en *Opsnuiven* (2018) – www.emmacrebolder.com

SARAH ANDREA DESPLENTER (1961) – Studeerde Romaanse filologie aan de Universiteit Gent. Momenteel is ze lector aan de Arteveldehogeschool Gent. Werkt aan een verhalenbundel en een eerste roman.

BERRY DE HAAS (1976) – Studeerde architectuur en autonome beeldende kunst aan de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht. Zijn werk bestaat onder andere uit *phone drawings*.

MAX NIEMATZ (1942) – Schrijver en dichter. Publiceerde o.m. de poeziebundel *Zielsvrienden* (1991) en de romans *Op de leegte* (1999) en *Het wachtlokaal* (2009). In 2012 verscheen de roman *In de schaduw van toekomstige rampen*.

ROSAN HOLLAK (1971) – Journalist, schrijver, redacteur, fotograaf. Schreef proza voor *Bunker Hill*, *Tirade*, *Revisor* en *Terras*. Tweemaal genomineerd voor De Brandende Pen. Debuteerde met de mozaïekroman *Scherptediepte* (2012). Recente boeken: *Ik blijf nog even kletsen* (2015) en fotoboek *Mosaic* (2016).

PHILIP HUFF (1984) – Schrijver, dichter, scenarist. Schreef o.m. de romans *Niemand in de stad* (2012) en *Boek van de doden* (2014). Ontving de Hollands Maandblad Schrijversbeurs 2010-2011 (*proza*). In 2015 verscheen de essaybundel *Het verdriet van anderen*. Schrijft onder meer voor *The Paris Review*.

MARGRIET DE KONING GANS (1942) – Studeerde Nederlands en algemene literatuurwetenschap te Leiden. Onder meer werkzaam als redactrice. Ontving de Hollands Maandblad Schrijversbeurs 2006 (*essayistiek*) voor haar eerdere publicaties in *Hollands Maandblad*.

HEDWIG SELLES (1968) – Cultuurwetenschapper, schrijfster en dichteres. Publiceerde o.m. in *De Gids*, *Tirade*, *De Brakke Hond* en *Hollands Maandblad*. Bundels van haar hand: o.a. *Schadenfreude* (2011) en *Wie hier binnentreedt* (2015). Dit jaar verschijnt de bibliofiele uitgave *In de ban van de aarde*.

MONIEK TINNEMANS (1967) – Promoveerde in de moleculaire celbiologie. Verlegde haar interesse in het gedrag van cellen naar dat van mensen. Werkt als persoonlijk coach en publiceerde eerder in *Hollands Maandblad*.

VROUWKJE TUINMAN (1974) – Publiceerde diverse dichtbundels en vier romans. In 2010 ontving ze de Halewijnprijs. In 2019 verscheen haar zesde bundel *Lijfrente*. Die werd bekroond met de Grote Poëzieprijs.

MAAIKE DE WOLF (1978) – Dichter en schrijver van zeer kort proza. Publiceerde o.a. in *Het Liegend Konijn* en *De Gids*.

HOLLANDS Maandblad

Redactie: David Garvelink

Redactieraad: Gerard van Emmerik, Beatrijs Ritsema en Mark Boog

Vormgeving: Steven Boland

Correctie: Stefanie Liebreks

Copyright: Auteursrecht voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door subsidie van het Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds, thans Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Redactiesecretariaat: Hollands Maandblad • Postbus 59.752 • 1040 LG Amsterdam •
Tel. 020-6175955 • info@hollandsmaandblad.nl (niet voor kopij)

Bij ongevraagde bijdragen postzegels voor antwoord bijsluiten

Uitgever: Stichting Hollands Maandblad, p/a Bilderdijkkade 63-b • 1053 VJ Amsterdam

Abonnementen: 12 nummers per kalenderjaar, prijs per jaargang € 84,50 •

Proefabonnement (3 nummers) € 24,50 Abonnementen die niet één maand voor afloop van de abonnementsperiode zijn opgezegd, worden automatisch verlengd

Opgave: S.P. Abonneeservice • Postbus 105 • 2400 AC Alphen aan den Rijn.

Telefoon tijdens werkdagen van 9.00-17.00 uur: 0172-476085.

Een acceptgiro voor betaling volgt

Losse nummers: € 7,50 • dubbelnummers € 9,90 • Verkrijgbaar bij de boekhandel of door bestelling via www.hollandsmaandblad.nl dan wel per mail: HollandsMaandblad@spabonneservice.nl